

Den 21. internationale Amerikanistkongres i Haag 12.-16. August og i Gøteborg 20.-26. August 1924.

Af

William Thalbitzer.

Ved den 20. Amerikanistkongres i Rio Janeiro, hvortil jeg for to år siden var udsendt fra Danmark (jfr. Geogr. Tidsskrift 1923, s. 27—31), blev det besluttet at modtage to indbydelser til den næste kongres i Evropa — da man nemlig ikke kunde blive enig om at sige nej til den ene af indbydelserne: hverken Holland eller Sverrig vilde give tabt. Den svenske repræsentant i mødet, Sverrigs gesandt i Rio *Paues* foreslog da et kompromis. Sådan gik det til, at den 21. Amerikanistkongres, der efter tur skulde finde sted i Evropa, blev til et dobbeltmøde, en tvillinge-kongres: i *Haag*, Hollands residensby, holdtes åbningsmødet d. 12. august i Binnenhofs riddersal — i *Göteborg*, Skandinaviens centrale handelsstad, d. 20. august på Högsolan. Begge kongresserne stod under patronatskab af landenes regenter, hist en dronning, her en konge. I Haag førte det holl. geografiske selskabs formand *Th. F. A. Delprat*, i Göteborg landshøvding *Oscar v. Sydow* forsædet ved de officielle sammenkomster. Deltagerne var i hovedsagen de samme paa begge mødestederne. Der var lidt flere i Göteborg, ialt omtr. 200, deraf 35 tilrejsende fra Amerika.

De fleste amerikanske stater mellem Kanada og Ildlandet var repræsenterede. I Amerika som i Evropa tillægger staterne disse kongresser en viss betydning, så at de med interesse følger og med penge støtter både disse kongresser og den videnskabelige udforskning af Indianerne. Denne videnskab bygger på Indianerkulturens fortidslevninger, eller på den levende kultur, hvor denne endnu eksisterer; på Indianernes sprog og minder; på overleveringerne fra den prækolumbiske tid og fra kolonisationstiden, som har holdt sig i levende tradition iblandt de indfødte eller gemmes i en gammel spansk, fransk eller engelsk litteratur f. ex. de første missionærers dagbøger. På grundlag af alt dette materiale er der voxet en meget betydelig viden-

skabelig litteratur op, en frodig *amerikanistisk* forskning, der iblandt sine dyrkere tæller adskillige berømte eller indenfor videnskaben ansete navne.

Fra Amerika deltog bl. a. i dette møde *Franz Boas, Robert Lowie, Herbert Spinden, Will. Gates* (U. S. A.'s officielle repræsentant), *Morley, Saville, Leonard Bloomfield, Elsie Clews Parsons, M. Carroll* (alle fra U. S. A.) — *Roquette Pinto* (Brasilien), *Debenedetti* (Argentina), *Max Uhle* (Peru), *Gusinde* (Chile).

Den hollandske organisationskomité talte mange ansete videnskabsmænd, iblandt hvilke følgende står den amerikanistiske videnskab særlig nær: *C. C. Uhlenbeck, Josselin de Jong, L. C. v. Panhuys* og *A. W. Nieuwenhuis*.

I løbet af det hollandske mødes fem dage holdtes der 45 foredrag. For at komme igennem dem og samtidig få tid til ekskursioner, havde man delt foredragene i sektioner, hvoraf tre eller fire blev holdt samtidigt indenfor det gamle slot *Binnenhofs* ærværdige mure, i Rolzaal, Lairesezaal, Weeskamer og Hoogerbeetskamer, men åbnings- og slutningsmøderne i riddersalen. Således kom man igennem foredragene om formiddagene og kunde få tid til udflugter, inden solen gik ned, omkring til de skønne hyggelige hollandske provinsbyer.

Haag forener i fuldt mål den hollandske hyggelighed med en ståtelig værdighed og noblesse. Den moderne fart pulserer gennem gamle, smalle gader; en hjemlig venlighed slår ud fra de høje vinduer med de små ruder. Bag hjemligheden er der en skjult elegance — denne by har sine egne ældgamle traditioner, som ingen moderne strøm fejer bort. Verdens mest fornemme og geniale malerkunst har tilhuse her — og byens arkitektur kender og bekender sit slægtskab med den gamle kunst. Det gælder ikke blot om Haag, men om de andre byer, hvortil udflugterne førte os, Leyden, Haarlem, Amsterdam, Zaandam. Overalt den samme uforstyrrelige, skønhedsmættede stil uden moderne svingninger, uden forhastede avvigelser fra de nedarvede normer.

Kun helt ude ved kysten, hvor de store kurhoteller og søbade ligger, skurrer den internationale og brutale stil frem, som er blevet særkendet for den hvide race, og som vi her fandt på Zeebad *Scheningens* (udtal. *Srhre-*) brede sandstrand med sløjfede klitter. Disse hoteller er hverken værre eller bedre end vore egne strand-skræmmebilleder. De må helst ses i nattens mørke. Den hollandske kongres endte herude med en strålende aftenfest, givet af det Haager borgerråd til ære for Amerikanisterne. Som finale et blændende og sprudende fyrværkeri tændt over Scheveningens strand d. 16. august — det betog selv Nordamerikanerne lidt af deres sindsro.

Nogle timer viedes til besøg i *Fredspaladset*, der ligger mellem Haag og Scheveningen — er det et af verdens syv underværker? I en teknisk mere end kunstnerisk præget tid opstod dette *quasi*-slot som monument for en stor idé, international voldgift, der skulde ventilere de overophedede nationaldampe. En tsar og en amerikansk mangemillionær (Carnegie) havde her fundet hinanden i en ideel stræben, der måske kunde få en fremtid. Men selv så imponerende monumenter kan forældes. De her forenede Nord- og Sydamerikanere, tyske, franske, russiske, nordiske og sydevropæiske samt østasiatiske videnskabsmænd påhørte andægtigt et lille kursus i Hugo Grotius og De Laet — gode Hollændere, der engang polemiserede med hinanden om årsagen til, at Amerika allerede var befolket før Spaniernes og Porugisernes opdagelser. Måske havde det alligevel været bedre, om vi Evropæere havde holdt os derfra — nemlig fra Indianerlandene — dog, hvad var der så blevet af Amerikanistkongresserne? for ikke at tale om verdensherredømmet.

Kongressens videnskabelige diskussioner fortsattes i toget via Sassnitz-Trelleborg til Göteborg, hvor man ankom d. 19. august. En sådan tur i tre sammenkoblede waggoner er velegnet til sammenrystning af de fremmede elementer. Her om ikke før fandt Holland og Sverrig hinanden. Her om ikke før fandt Grønland og Ildlandet hinanden (to af deltagerne var virkelig ankomne lige fra Ildlandets Indianere). Her om ikke før blev de amerikanske lærde gjort nærmere bekendt med os danske og svenske deltagere — fra Danmark var der 8 aktive (men fra Norge var der ingen deltagere i denne kongres). Blandt andre „exoter“, som amerikanismen havde kaldt på, var en professor fra universitetet i Peking, Tsai Yuan Pei, med hvem man kunde drøfte problemet om den røde races mulige avstamning fra den gule.

Sverrig efter Holland. — Den svenske kyst virkede strax avvelende og avsvalede, med Kullens opstigning af bølgerne, kystklipperne under Hallandsås og et fantastisk genskær fra soldisen over Kattegattet. Et stykke vej syd for Göteborg blev de ankommende gæster venligt modtagne af generalsekretæren for den svenske kongresafdeling, professor, baron *Erland Nordenskiöld*, der var taget os imøde med et modgående tog.

I Göteborg varede mødet syv dage. Der blev holdt henved 70 foredrag dær.

For Nordamerikaneren tog den internationalt prægede havneby sig næsten hjemlig ud (således udtalte ialtfald en af dem sig), med sine trafikerede brygger og kajer, rederier og handelshuse. I denne driftige handelsstad, hvor gammelt og moderne mødes, var der tilmed

et etnografisk-arkæologisk museum at besøge. Det var en fest at gå igennem *Göteborgsmuseets* lyse og rummelige sale, hvori mange udsøgte og sjældne samlinger, såvel fra Sverrigs som fra Sydamerikas præhistoriske tider, ligesom selv gav lyd og, på sit eget gamle verdenssprog, uanset de forskellige tungemål, fortalte om svundne tider. Stumme og dog talende vidnesbyrd ikke blot om svensk arkæologisk forskning, men om den moderne svenske etnografis undersøgelser og mærkelige fund i fjærne verdensdele. Blandt de svenske forskernavne



Fra den 21de Amerikanistkongres 1924 (Haag-Göteborg). En gruppe af deltagerne foran Högskolan i Göteborg.

lyser *Nordenskjölds* navn frem i historiens glorie, fra den ældre generation til den nuværende, med et genskær fra Vegatogtet norden om Sibirien til de sidste nylige expeditioner under Sydkorset, i Amerikas sydligste zoner. Den amerikanske etnolog, der kommer fra verdens righoldigste museer for Indianerarkæologi, nikkede her genkendende og med kenderblik til de mange kostbare og skønne fundstykker fra Amazoniens urskove og fra Andesbjergenes højsletter:

Det kunde være fristende at dvæle ved disse svenske forskningsrejser med alle deres glimrende resultater, men derom en anden gang. Her skal kongressen føre ordet, og jeg må endda gå let henover mødets levende øjeblikke, de uforglemmelige timer af festligt sam-

vær, der skyldtes den svenske gæstfrihed, de livlige udflugter, dampskibsturen til Kyvik gennem skærgården sydpå, turen til Gunnebo slot mellem de romantiske, ægte midtsvenske klipper og birkeskove; og i selve staden receptionen hos landshøvdingen *Oscar v. Sydow*, samt stadens fest for kongressen, den avsluttende bankét, som den svenske kronprins og kronprinsesse bærede med deres nærværelse. Ved dette sidste samvær henvendte kronprinsen sig på engelsk til den videnskabelige forsamling i vendinger af spøg og alvor, der gav udtryk for megen forståelse af den søgende forsknings skuffelser og glæder, og af den internationale videnskabs betydning for Europas kultur.

For at vise kongressens art giver jeg her nogle udpluk af det lærde og „righoldige program“, navnene taget i flæng dels fra Haag — dels fra Göteborg-sektionen:

Guldalderkulturens oprindelse i Amerika (*P. Rivet*). Den palæolitiske kultur i Nordamerika (*L. Capitan*). Klangplader af nefrit fra Venezuela. (*F. Heger*). Oldperuansk vævning (samme). Udgravninger ved Chichen Itza, foretagne af Carnegie-institutionen i Washington. Træsnitteri i fortidens Mexiko (*Saville*). Kulturstrømninger mellem Asien og Amerika i gammel tid (flere bidrag herom, *F. Boas*, *R. Lowie*, *Bogoras*). Shamanismen i Nordamerika (*L. Sternberg*). Nationernes fordeling i det gamle Mexiko (*W. Lehmann*). Indianernes antal før Columbus og nu (*Sapper*). Mayafolkets statsvæsen (*Termer*). Maya-kronologi (*Morley*). Gammelmexikansk magi (*Dantzel*). Indianisk magi i Nordamerika. Indianernes forskellige opfattelser af sjæl (animus) og ånd (spiritus) (*A. W. Nieuwenhuis*). Psykologisk studium af nordamerikanske religioner (*Lowie*). Animismen hos Sydafrikas Indianere (*R. Karsten*). Pueblo-indianernes religion (*E. C. Parsons*). Ildlænderne: Yaganfolkets mytologi og verdensanskuelse; Ona- og Alakalufstammernes do. do. Sammes hemmelige fester og ungdoms-indvielses ceremonier (*Koppers* og *Gusinde*). Indianersprogenes klassifikation (*Boas*). Genitivstillingens betydning i sprogbygningen (*W. Schmidt*). Amerika på de ældste glober og kort (*E. Oberhammer*).

Danskes foredrag (alle på engelsk): De vestindiske øers arkæologi (*G. Hatt*). Undersøgelsen af Inka-ruiner (*Kai Hendriksen*). Den dansk-portugisiske opdagelse af Nordamerikas fastland 20 år før Columbus (*Sofus Larsen*). Kultiske lege og fester i Grønland (*W. Thalbitzer*). Om transskriptionen af Indianersprogene (samme).

En dag i Göteborg var viet til Eskimoerne, med 5 foredrag og nogen diskussion. To nylig-hjemvendte deltagere fra Knud Rasmussens 5te Thuleexpedition lagde for, magistrene *Birket-Smith* og *Terkel Mathiasen*, der hver fra sit felt fremstillede etnologiske resultater fra egnene vest for Hudsonbugten. Russeren *Bogoras* fremførte nye grunde for sin hypotese om Eskimoernes oprindelige indvandring fra Asien til Amerika over Beringstrædet; franskmænd *Rivet* mente endogså at kunne fremlægge håndgribelige beviser for en urtidsforbindelse mellem glacialtidens huleboere i Frankrig og Eskimoerne ved Beringstrædet via rensdyrnomaderne i Sibirien (?) — Mit foredrag om

transskription af sprogene, der blev holdt i Holland, fremkaldte en livlig diskussion, der blev fortsat i flere møder, og som resulterede i en af kongressen under slutningsmødet i Göteborg vedtaget resolution.*)

Forøvrigt blev der ved dette møde vedtaget, at det næste skal finde sted i Rom. Der forelå to indbydelser, tidligst fra Filadelfia, overbragt kongressen af de Forenede Staters delegerede, Maya-forskeren *W. Gates*, og alle Amerikanerne havde ventet, at denne indbydelse vilde blive modtaget. Disse kongresser skal statutmæssigt, „om muligt“, finde sted skiftevis i Evropa og Amerika. Filadelfias ønske om at få den næste kongres til sig var allerede fremsat i Rio Janeiro 1922. Men nu kom altså i sidste øjeblik Italiens repræsentant med indbydelsen til Rom — og den plan vandt igennem som lettest gørlig for de fleste: den europæiske videnskab føler ikke uden grund, at „riget fattes penge“.

Avslaget bedrøvede Amerikanerne, der føler sig som de førende indenfor amerikanistiken. I Nordamerikas museer gemmes jo hovedmassen af det righoldige materiale fra Indianerfortiden; i de talrige amerikanske videnskabelige institutioner og tidsskrifter dyrkes dette materiale i stedse stigende grad. De søger derovre at udvinde nye og exakte resultater fra Indianerstudiet og at vinde frem til nye synspunkter. Indianerforskningens tyngdepunkt har efterhånden flyttet sig fra Paris til Washington. I *The Bureau of Ethnology* (Smithsonian Institution) i Washington udarbejdes og udgives de mægtige publikationer, der overrager alt af denne art, selv vore danske „Meddelelser om Grønland“.

Tendensen på dette område går mere og mere i retning af at studere Indianernes og Eskimoernes åndelige og sociale kultur, deres religion eller mytologi, samfund, sprog og traditioner.

De amerikanske etnografer („etnologer“) har (som de franske sociologer) foretrukket disse sider af kulturen. Derom vidner også de sidste års monumentale håndbøger, der udkommer i Washington, hvor man stadig arbejder videre på *The Handbook of American Indians*, og *The Handbook of American Indian Languages*.

Men ved siden af Washington er København et af støttepunkterne for videnskaben om den nye verdens autoktone nationer, naturligvis især på grund af de danske undersøgelser om Eskimoerne og Grønlanderne. Når Danmark lægger de 67 digre bind dansk arbejde, der bærer fællestitlen „Meddelelser om Grønland“, frem for et kompetent forum som denne internationale institution, Amerikanistkon-

*) De ved disse kongresser holdte foredrag offentliggøres sædvanlig i særlige beretninger (Bulletins, Proceedings) 1 à 2 år efter mødet.

gressen, da er det med arbejderens gode bevidsthed om at have ydet et værk, der står på højde med de større nationers tilsvarende ydelser. Vi arbejder her med i udforskningen af menneskehedens fortid i den verdensdel, som den hvide race kun har kendt i nogle få århundreder — og som vi danske (og Skandinaverne som helhed), engang i første linje var med til at opdage. Staten og *Carlsbergfondet* gav i vor moderne tid midlerne til udforskningsarbejdet i og om *Grønland*. De danske forskningsrejsende, der har skrevet bidrag i „Meddelelser om Grønland“, og som derigennem har udbredt Danmarks og Grønlands berømmelse, gav ofte deres manddoms bedste kræfter som offer, uegennyttigt og beskedent som det sømmer sig for sønnerne af et lille land som vort. Kun en viss brøkdel af disse geografiske meddelelser indeholder egentlige bidrag til amerikanistiken, nemlig de der handler om udforskningen af Eskimoerne i Grønland, disses antropologi, gammeldags redskaber, skikke, sprog, sagn osv. Men også udenfor dette omfattende danske videnskabsmagasin findes der her i Norden en stor mængde bøger om Grønlænderne, lige fra *Hans Egedes* „Perlustration“ og missions-journal til vore dages bidrag — ganske overvejende danske, nogle af dem (især *Knud Rasmussens*) oversat på fremmede sprog. København er stadig, ved sine samlinger og ved sin litteratur, hovedsædet for den skandinaviske amerikanistik; men *Gøteborg* har unægtelig halet stærkt ind på os i løbet af det sidste decennium.

Derfor var det heldigt, at Danmark endelig engang var fyldigt repræsenteret ved denne kongres. Staten, Videnskabernes Selskab, Universitetet og Nationalmuseet havde denne gang fået officielle udsendinge, noget der ikke er sket ved disse kongresser siden den, der fandt sted i København i 1883, hvilken var den 5. i rækken (den første Amerikanistkongres holdtes i Nancy 1875). I Wien 1908 og i Rio Janeiro 1922 var den danske stat repræsenteret (nemlig ved mig); i Berlin 1888 ved professor *Valdemar Schmidt*; og jævnlig har der ved tidligere kongresser været en dansk deltager. Men den 21. kongres år har numerisk udvist en ret pludselig stigende interesse fra dansk side.

Danmark ejer adskillige amerikanistiske juveler, ikke blot i Nationalmuseet.

Et mærkeligt manuskript af enestående interesse for den amerikanistiske videnskab ejes af det Kgl. Bibliotek i København. Det er et gammelt peruansk manuskript, skrevet i den spanske kolonisations første tider af Inkaindianeren *Don Felipe Guaman Poma de Ayala*, en ætling af et af de gamle fyrstehuse. Hans navn Guaman Poma (= puma) betyder Falke-løve. Bogen er skrevet omkring 1600 (i

løbet af 20—30 år før 1613) og består af 1180 tætskrevne sider, hvoraf omtr. 300 er fyldt med smukke pennetegninger af stor kulturhistorisk interesse. Bogens Titel er *Nueva Coronica y buen gobierno*. Den gamle Indianerætling skildrer heri på et spansk, der er spækket med mange ord af Inkasproget, sine forfædres og sin nations mytologiske og historiske oprindelse, Inkaernes gamle kultur og skikke samt Spaniernes erobring under Pizarro og deres grusomme undertrykkelse af de indfødte.

Det er en gåde, hvordan dette manuskript — og dets forfatter — har undgaaet den spanske inkquisition, thi det indeholder mange hårde anklager mod det spanske herredømme i Peru. Det vides heller ikke, ad hvilke veje*) det har nåt til vort danske bibliotek, hvor det antagelig har ligget længe. Under Amerikanistkongressen her i 1883 forblev det ukendt eller uænsat. Først i 1908 blev det „opdaget“ af en kender af Inkaernes sprog, professor *Pietschmann* fra Göttingen, da han besøgte København for at studere en samling af gamle amerikanske håndskrifter i vort Kgl. Bibliotek. Han gjorde nærmere rede for sit fund og for håndskriftets indhold ved Amerikanistkongressen i London 1912. Der kan ikke være tvivl om, at det engang burde offentliggøres.

Man vil af denne beretning kunne forstå, at disse internationale Amerikanistkongresser, der nu har fundet sted 21 gange, har en mission, der på en måde fortsætter og udbreder opdagelsen af Amerika; at de er velegnede til ikke blot at indvie os i den ny verdens svindende eller svundne Indianerkulturer, men også til at bringe denne videnskabs dyrkere på begge sider af Atlanten i stadig mere stimulerende kontakt med hinanden, og at de derigennem også tjener til at styrke udlandets interesse for vore egne (danske) resultater og til at bringe disse videre ud i verden.

*) Jævnfør dog Geogr. Tidsskrift 1912, s. 279 min beretning om kongressen i London, hvor samme håndskr. er omtalt af Sir Clements Markham.